



REMISSYTTRANDE

Datum
2024-02-08

Dnr
2023/8965

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se

Promemorian Några processrättsliga reformer i allmän domstol (Departementets diarienummer Ju2023/01245)

I promemorian föreslås bl.a. utvidgade möjligheter för aktörer i domstol att delta i sammanträden inför rätten genom videokonferens. Samtidigt föreslås begränsningar i möjligheten att delta i sammanträden per telefon. Även rätten ska ges en uttrycklig möjlighet att delta i sammanträden genom videokonferens. Vidare lämnas förslag om utvidgade möjligheter att avgöra brottmål med en lagfaren domare, dvs. utan nämndemän och det föreslås även att nya ansökningsavgifter ska införas för vissa mål och ärenden.

Förslagen har tagits fram av en arbetsgrupp som består av ordinarie domare med koppling till allmänna domstolar. Arbetsgruppen, vars uppdrag är kopplat till den strategiska inriktningen för Sveriges Domstolar om en utvecklad målhantering, har haft frihet att efter samråd med Domstolsverket välja vilka ämnen man vill behandla.

Det finns inte anledning att ifrågasätta att förslagen i många fall skulle innebära effektivitetsvinster för målhanteringen, vilket också synes vara det bärande skälet till att arbetsgruppen fokuserat på just dessa frågor. Förslagen tar dock sikte på regleringar som har stor betydelse för både parter, ombud och nämndemän. Representanter för dessa grupper synes dock inte ha deltagit i arbetsgruppens arbete. Inte heller verkar synpunkter från dessa grupper ha hämtats in på något annat sätt. Arbetsättet har medfört att fördelarna med förslagen inte i tillräcklig utsträckning har vägts mot eventuella nackdelar, t.ex. i förhållande till olika rättssäkerhetsaspekter och risken att parter med befogat intresse av att få sin sak prövad inte kommer till sin rätt. Närmare överväganden när det gäller förslagets konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna saknas också.

Förslagen har alltså inte beretts på det sätt som processrättsliga frågor av den här digniteten kräver. Det lämpligaste vid förslag som tar sikte på förändringar av grundläggande processrättsliga regler är att tillsätta en offentlig utredning, med sakkunniga och experter som representerar olika intressen och som bidrar till att bredda analysen av frågeställningarna. Redan av det skälet saknas det möjlighet för mig att tillstyrka förslagen. Dessutom finns ytterligare synpunkter att föra fram när det gäller vissa av förslagen i sak.

Det saknas t.ex. en analys av hur utvidgade möjligheter för aktörer i domstol att delta genom videokonferens ”om en sådan medverkan skulle bidra till en effektiv handläggning av målet” förhåller sig till den redan befintliga möjligheten till sådant deltagande för att undvika kostnader eller olägenheter. (Jfr prop. 2004/05:131 s. 91.) Frågan är alltså om det föreslagna tillägget i 5 kap. 10 § rättegångsbalken verkligen är nödvändigt.

Vidare kan förslaget att införa ett krav på särskilda skäl för att en aktör i domstol ska få delta per telefon ifrågasättas. Vissa grupper i samhället, som äldre, kan ha svårigheter med eller helt sakna tekniken som krävs för att delta genom videokonferens. Sådana grupper kan inte heller alltid ta sig till t.ex. en domstolslokal för att därifrån kunna delta genom videokonferens. Att sådana svårigheter skulle kunna utgöra särskilda skäl framgår inte av promemorian. Deltagande per telefon förekommer också frekvent i vissa måltyper inom de allmänna förvaltningsdomstolarna och analys av konsekvenserna av förslagen i förhållande till sådana mål saknas.

Det föreslås också att det införs en uttrycklig möjlighet för rätten att delta i sammanträden genom videokonferens. Det kan dock ifrågasättas om ett sådant deltagande ska vara möjligt redan ”om det finns skäl för det” även om detta förtydligas med att man särskilt ska ”beakta om en sådan medverkan skulle bidra till en effektiv handläggning av målet”. Eftersom utgångspunkten alltid bör vara att rätten ska infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls bör det redan av lagtexten framgå att det handlar om rena undantagssituationer där deltagande genom videokonferens aktualiseras. Att använda den formen för rättens deltagande för att t.ex. komma till rätta med målbalanser eller för att underlätta rekrytering av domare, vilket anges som skäl i promemorian, kan alltså starkt ifrågasättas. Det anges vidare att utgångspunkten är att rätten ska sitta samlat även om man deltar genom videokonferens. Detta framgår dock inte av lagtexten, vilket är en brist.

Slutligen kan lämpligheten i att låta en polisman eller en ordningsvakt ansvara för ordningen i rättssalen när rättens ordförande deltar genom videokonferens ifrågasättas. Arbetsgruppen hänvisar i den delen till den möjlighet som redan nu finns att delegera uppgiften att upprätthålla ordningen till en polisman eller en ordningsvakt vid användning av en s.k. sidosal. Situationerna är dock inte helt jämförbara eftersom ordföranden trots allt befinner sig i samma domstolsbyggnad när en polisman eller ordningsvakt upprätthåller ordningen i en sidosal.

Ärendet har föredragits av Frida Bogenkrans. I ärendets beredning har även byråchefen Anneli Skoglund deltagit.

Mari Heidenborg